מפניני הפרשה - מאמר

על מה עשה ה' ככה?

מאתיים ועשר שנים היו ישראל במצרים. שיעבודם הלך וכבד, תחילתו בפה רך וסופו בעבודת פרך בחומר ובלבנים וכל עבודה בשדה. השליכו ילדיהם ליאור, ושחטום לרחוץ בדמם, עד שפקע כוח הסבל, נאנחו וזעקו, לה' יתברך ונענו. ה' שלח את משה בחירו לחזק את רוחם באותות שיעשה לפניהם ולבשר להם על הגאולה. משה הלך והתייצב לפני פרעה ותבע לשלח את העם.

אבל למרבה הפלא, לא זו בלבד שפרעה לא התרשם מהאישיות של משה אבי הנביאים ואהרון קדוש ה', ולא מהניסים והאותות שהראו לפניו, אלא שהכביד את השעבוד, הורה לא לתת תבן לעם, אך לשמור על מכסת הלבנים! העם נאנק, שוטריו הוכו ומשה התמרמר.

שואל ה"חפץ חיים" - הרי לב מלכים ושרים ביד ה', כנאמר במשלי פרק כא' א': "**פלגי מים לב מלך ביד ה', אל כל אשר יחפוץ יטנו**", אם כן, מדוע איפשר ה' לפרעה להכביד כך את עול השעבוד רגע לפני הגאולה?

והשיב: מיכסת הלבנים שנדרשו בני ישראל לייצר הייתה עצומה, שכן עפ"י המדרש בתחילה התבקשו להתנדב ליום אחד בלבד, ופרעה בעצמו יצא לעבודה. הם עמלו בהתלהבות ובכל כוחם, וזה ההספק שנדרש מהם להפיק מעתה ואילך בכפיה ורדיה. לשם כך נדרשה עבודה מאומצת, בלי הפוגה, שאם לא כן הוכו באכזריות ובניהם הושמו בחומה במקום הלבנים החסרות.

כשנדרשו לקושש בעצמם קש ותבן לשים אותו בחימר, לא היה להם פנאי, מה עשו? התדפקו על דלתות המצרים והתחננו אליהם: "**הבו לנו מעט קש מחקש שבחצר המיועד לבהמות, כדי שלא נוכה, ושלא ישקעו את בניו בחומה!**" - המצרים לעגו לתחינתם וגרשום מבתיהם בבוז, במכות ונאצות, כך הם נאלצו לנדוד ולקושש קש, המיכסה לא הושלמה, וספגו מכות.

מתוך כך, מובן מדוע עשה ה' כך: משום שהקב"ה ביקש להמית על פרעה ועל מצרים כולה מכות קשות ורעות. והיה המון העם רשאי לטעון: אם פרעה וקלגסיו עינו ורדו בישראל, אנו מה חטאנו? לכן סובב ה', שהמצרים כולם יתבקשו לסייע ולו במעט, לרחם ולתת קומץ קש. ומשאטמו ליבם וידם הוכיחו ששלמים הם עם השעבוד, וראויים ללקות בכל עשר המכות!

הרמב"ם הסביר את לקחי יציאת מצרים כמשל המתייחס לכל אדם: "**ויש לך בני לדעת, כי פרעה מלך מצרים הוא יצר הרע באמת, המצרים הם משל לגוף האדם, עם ישראל לשכל ומשה רבינו לנשמה. וידעת, כי בני ישראל הם אשר שלט בהם פרעה הרשע ועבדוהו בעבודת פרך, אבל משה רבינו עליו השלום אין בינו וביניהם שום שייכות, ואין להם עליו כוח ושליטה!**"

אם כן, היצר הרע יכול לשעבד את השכל, ולהשתרר עליו. אבל אין לו כל שליטה על הנשמה הטהורה ובסוף תבוא הנשמה הטהורה, ותגאל את השכל מעבדות היצר הרע! ומתוך כך נלמד שמתקיימת בנו התמודדות של היצר הרע עם היצר הטוב: "פרעה" מול "משה". "פרעה" משעבד את השכל (בני ישראל), והוא לא לבד, גם 'עמו' (הגוף) משתף איתו פעולה.

שב אדם מעבודתו ורוצה ללכת לשיעור תורה. היצר הרע אומנם מתנגד, אך גם הגוף משדר שרוצה הוא מנוחה. אם נהיה כנים עם עצמנו, נראה עד כמה כוחות הגוף משתפים פעולה ברצון ובשמחה עם היצר הרע. ואנו צריכים להיחלץ משניהם: "**ויאמר יתרו, ברוך ה' אשר הציל אתכם מיד מצרים ומיד פרעה, אשר הציל את העם מתחת יד מצרים!**".

בין אדם לחבירו

חרטה, וידוי וקבלה לעתיד יכולים להועיל בתשובה רק על עוונות שבין אדם למקום. על עוונות שבין אדם לחבירו מעבר לתשובה הכוללת חרטה, וידוי וקבלה לעתיד, לא תהיה לו כפרה כל עוד לא ביקש החוטא מחילה מחבירו.

לכן אדם שגרם נזק לחברו מעבר לתשובה הכוללת חרטה, וידוי וקבלה לעתיד, חייב הוא לפצות אותו על הנזק לרצותו ולבקש את מחילתו. דברים אלו מתייחסים ונכונים בעיקרון גם לאדם שדיבר על פלוני דבר שעלול להזיק לו, אולם רק אם כבר נגרם לחבירו נזק על ידי אותו דיבור.

שואל ומשיב

סעודה רביעית – נקראת גם "מלוה מלכה": סעודה הנערכת במוצאי שבת, שבה מלווים את שבת המלכה בצאתה כשם שקיבלו אותה בכניסתה.

שאלה: האם נשים חייבות במצוות סעודה רביעית במוצאי שבת?

תשובה: אמרו בגמרא במסכת שבת קיט: לעולם יסדר אדם שולחנו בערב שבת אעפ"י שאינו צריך אלא לכזית, לסעודת ליל שבת, ולעולם יסדר אדם שלחנו במוצאי שבת אעפ"י שאינו צריך אלא לכזית, לסעודה רביעית. וכן נפסק להלכה ברמב"ם פרק ל' מהלכות שבת - ה', ובטור ושו"ע סימן ש'.

בספר 'שבולי הלקט' סימן קל', הסביר עפ"י פסחים קג. שהדבר דומה למלך שמלווים אותו בצאתו, כשם שמלווים אותו בכניסתו.

כתב בביאורי הגר"א, שמסמיכות המאמרים משמע שסעודה רביעית צריכה להיות בפת דווקא, כמו סעודת ליל שבת. וכן כתב בספר חיי אדם כלל ח' – לו'. אך הוסיף כי מי שאינו יכול לאכול פת בסעודה רביעית, יאכל מיני מזונות, וזהו חיוב גמור. וכן כתב מרן החיד"א במחזיק ברכה סימן ש' סק"א.

לכאורה יש ללמוד עוד מסמיכות המאמרים שכשם שבסעודת ליל שבת נשים חייבות משום שאין קידוש אלא במקום סעודה, כך לעניין סעודה רביעית הנשים חייבות. וכן כתב במחצית השקל סימן ש'.

בשו"ת רב פעלים חלק ג' כתב, שמאחר שבגמרא סמכו את דין סידור השולחן במוצאי שבת, לסידור הסעודה בליל שבת, משמע שדינם שווה, וגם בסעודה רביעית צריך לאכול כזית פת דווקא. מכאן תוכחת למי שאינם נזהרים לקיים סעודה רביעית כהלכה, וחושבים שהיא רק ממידת חסידות, ובפרט לפי הזוהר הקדוש, שכל מי שלא קיים סעודה רביעית כאילו לא קיים סעודה שלישית.

סיכום: גם הנשים חייבות במצוות סעודה רביעית במוצאי שבת. ומצווה לכתחילה לעשות סעודה רביעית בפת, ואם אי אפשר לעשותה בפת, יעשה במיני מזונות. ואם אי אפשר לעשותה במיני מזונות, יעשו אותה בפירות ומיני מגדים החביבים על האדם. (עפ"י שו"ת יהוה דעת חלק ד – כה)

מפניני הפרשה - רעיון

לשאת עיניים למלך חדש?!

"**ויהי בימים הרבים ההם וימת מלך מצרים, ויאנחו בני ישראל מן העבודה ויזעקו**" (פרק ב' - כג') הדבר מצוי שכשאדם שרוי בצרה תולה הוא מבטחו בשינוי המצב. יבוא "מלך חדש" והבעיות יפתרו. אבל התורה מספרת שמלך חדש בא, ודבר לא השתנה - אז, ויאנחו בני ישראל מן העבודה, ויזעקו...

ראש ישיבה כינם את כל הבחורים המאורסים לשיחת הדרכה והכוונה לקראת הדרך החדשה, פתח את הגמרא במסכת שבת דף פה. והקריא שתי שורות בעניין מעמד הר סיני, קבלת התורה: "**ויתייצבו בתחתית ההר - מלמד שכפה הקב"ה עליהם את ההר כגיגית, ואמר להם: אם מקבלים אתם את התורה, מוטב. ואם לאו, שם תהא קבורתכם**". מדוע נאמר "שם תהא קבורתכם", היה ראוי לומר "כאן", תחת ההר, "תהא קבורתכם" מדוע "שם"?

המשיך וענה ראש הישיבה: דעו לכם, שיש "קבורה" ושמה: 'שם'. זה מתחיל בילדות. ילד נכשל בשליש א' מקווה שבשליש הבא יהי טוב. השנה כבר תעבור כמו שהיא, בשנה הבאה הכל ישתנה. הישיבה הקטנה הייתה כשלון, אבל בישיבה הגדולה הוא יראה לכולם. טוב, אז ישיבה זה לא בשבילו, אז האירוסין הם הפתרון, הנישואין המפלט...

מחשבת ה"שם" היא קבורה, "מלך חדש" זו אשליה! לא להשליך יהבנו על פתרונות קסם שלא יתממשו לעולם. על האדם להתפקח, ולמצות עם תום את אפשרויות ההווה. להיות מרוצה מהמצב ולהפיק ממנו את המירב.

מה שנכון לגבי הפרט, נכון גם לגבי הכלל. שבענו תקוות שהתנפצו, "מושיעים" שהכזיבו. הגיע הזמן שנבין ש"שם" הוא מבטח החולמים והנרפים. שהרי כמה "מלכים חדשים" קמו, מכולם התאכזבנו - גאולתנו תלויה בתשובה ובתפילה!

נר ה' נשמת אדם, גיליון זה מוקדש לעילוי נשמת:

סמ"ר עומר בן תהילה ון גלדר הי"ד

ר' אבישי בן דבורה הכהן ע"ה | יעקב (קובי) בן אביבה בן סדון ע"ה

שלמה בן חנה יחזקאל ע"ה | יוסף (ג'רלד) בן מרדכי בר ע"ה

אהרון בן הלנה כהן גינדי ז"ל | ר' משה בן סוליקא עמור ז"ל

נר ה' נשמת אדם, גיליון זה מוקדש לעילוי נשמת:

מרגלית בת שרה צדוק ז"ל

אסתר (איבון) בת שמחה כהן ז"ל | מרים בת בוליסה שרם ז"ל

פרחה (פאני) בת סעדה מיארה ז"ל | תמר בת מימה פרץ ז"ל

אימי רחל בת ליזה בוחניק ע"ה

בס"ד כ' לחודש טבת ה'תשפ"ו
שנה שלושים ושתים גיליון מס' 16
יוצא לאור על ידי שמעון בוחניק
רב קהילה בישוב חשמונאים

קול ששון

פרסומים תורניים
בהלכה, הגות, אגדה ופרשת שבוע
ע"ש ששון בן שמחה לבית בוחניק ז"ל

שבת קודש
פרשת שמות
מפטירים

ספרדים: "דברי ירמיהו" (ירמיה א' א')
אשכנזים: "הבאים ישרש יעקב" (ישעיה כז' ו')

חשמונאים (שעון חורף)

כניסת השבת:	16:35
יציאת השבת:	17:33
זמן רבנו תם:	18:07

זמן הנחת תפילין ועיטוף בציצית עפ"י שו"ע בסימן מז' ופוסקים אחרונים

זמן הנחת תפילין לכתחילה

המקור בתלמוד

מהו הזמן המוקדם ביותר בו ניתן להניח תפילין לכתחילה? במסכת שבת דף סב. מובא שרבי מאיר בניגוד לשאר החכמים סובר, שלילה הוא זמן תפילין, ולדעתו מצוות תפילין אינה מצוות עשה שהזמן גרמא: "...**התם קסבר רבי מאיר: לילה זמן תפילין הוא, ושבת זמן תפילין הוא, הוה ליה מצות עשה שלא הזמן גרמא, וכל מצות עשה שלא הזמן גרמא - נשים חייבות**".

בסוגיא במסכת ברכות דף ט: העוסקת בעיקרה בזמן קריאת שמע, מציין שם אביי שלהלכה הזמן המוקדם להנחת תפילין הוא "משיכיר": "...**תניא, רבי מאיר אומר: משיכיר בין זאב לכלב; רבי עקיבא אומר: בין חמור לערוד; ואחרים אומרים: משיראה את חברו רחוק ארבע אמות ויכירנו. אמר רב הונא: הלכה כאחרים. אמר אביי: לתפילין - כאחרים, לקריאת שמע - כותיקין, דאמר רבי יוחנן: ותיקין היו גומרין אותה עם הנץ החמה**..."

מפרש רש"י: **לתפילין - להניח תפילין, שמצות הנחתן קודם קריאת שמע, בפרק שני** (**ברכות** דף י"ד:).

הרמב"ם

הרמב"ם בהלכות תפילין ומזוזה וספר תורה פרק ד' כותב שהזמן המוקדם ביותר להנחת תפילין הוא משיראה חבירו ברחוק ארבע אמות ויכירהו: "**זמן הנחת התפילין ביום ולא בלילה שנאמר מימים ימימה, חוקה זו היא מצות תפילין...ומאימתי זמן הנחתן משיראה את חבירו ברחוק ארבע אמות ויכירהו עד שתשקע החמה.**

פסיקת טור

גם בטור, סימן ל' מבואר שתחילת זמן הנחת תפילין הוא מאוחר מזמן עלות השחר, והוא משעה שיראה את חבירו בריחוק ארבע אמות ויכירנו: "**זמן הנחתן (של התפילין) בבוקר, משיראה חבירו הרגיל עמו קצת ברחוק ארבע אמות ויכירנו**..."

בהמשך מדגיש הטור שאומנם מצד ההלכה אין איסור לשהות עם תפילין בלילה, אולם זמנן לכתחילה דווקא ביום, וכאמור מהשעה שיש מספיק אור שיכול להכיר את חבירו: "...**אע"ג דקיימא לן 'לילה זמן תפילין הוא, אלא שאין מורין כן' - היינו לענין שאם היו בראשו וחשכה שאין צריך לחלצן, אבל לכתחילה אין להניחן קודם הזמן הזה. ואם צריך לילך לדרך, יכול להניחן קודם זמנן בלא ברכה ולכשיגיע זמן ימשמש בהן ויברך.**

רבינו יונה על הריי"ף

גם רבינו יונה על הרי"ף במסכת ברכות דף ד:מבאר כך, את דברי אביי: "...**והא דאמרינן דזמן תפילין משיראה את חבירו ברחוק ארבע אמות ויכירנו לא משום דלילה לאו זמן תפילין הוא דודאי לילה זמן תפילין הוא אלא שחכמים חששו מפני שהוא זמן שינה ושמא יפיח בהן ואמרו** (**מנחות** לו:) **הלכה ואין מורין כן, ואביי דאמר לתפילין כאחרים לא בא למעט שאין זמנן קודם אלא אתא לאשמעינן שאם בא לשאול מתי הוא זמנן נשיב לו משעה שיראה את חבירו**..."

קובעים לפי 'הנץ האסטרונומי'. וכך נקבע בלוחות, וכשאין לוח, המנהג הרווח לקובעו לפי הנץ הנראה.

'בית יוסף'

בבית יוסף בסימן ל' בשם רבנו יונה מבאר מדוע תלו חז"ל את זמן הנחת תפילין בזמן 'משיכיר את חבירו': "...**וכתב ה"ר יונה** (**שם, ד"ה אמר אביי**): '**והטעם שתלו אותו בשיראה את חבירו, משום דבתפילין כתוב ראייה דכתיב 'וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך'** (**דברים כח י**)".

זמן עיטוף בציצית לכתחילה

מהו הזמן לברכת העיטוף בציצית? בניגוד לתפילין, אין מקור מפורש בגמרא שמתייחס לזמן בו מתחיל החיוב במצוות ציצית.

רמב"ם

אמנם, הרמב"ם בהלכות ציצית, פרק ג' - ח' פסק שמותר ללבוש ציצית בלילה, אבל ברור מדבריו שבלילה אינו זמן ציצית לקיים מצוות ציצית.

'כסף משנה'

וכן כתב ב"כסף משנה" הלכות ציצית פרק ג' הלכה ח' שכוונת הרמב"ם לומר שהמתעטף בציצית בלילה לא עובר על 'בל תוסיף'.

'בית יוסף'

ה"בית יוסף" בסימן יח' כתב, שלא מצא מקור מפורש למה שכתב הרמב"ם שזמן ציצית הוא "משיכיר", אבל אפשר שיש רמז לזה.

על אף שה 'בית יוסף' לא מצא מקור מפורש לדברי הרמב"ם, נראה כי ניתן להביא אסמכתא לכך שיש קשר בין זמן קריאת שמע לזמן ציצית מלשון הברייתא: מסכת מנחות דף מג: "...**תניא: 'וראיתם אותו וזכרתם' - ראה מצוה זו וזכור מצוה אחרת התלויה בו, ואיזו זו? זו קריית שמע, דתנן 'מאימתי קורין את שמע בשחרית? משיכיר בין תכלת ללבן**..."

לפי הברייתא, הציצית מזכירה את זמן קריאת שמע, ואם כך יוצא שיש משמעות לראיית הציצית רק כאשר אפשר לקרוא קריאת שמע, היינו משעה שיכול להכיר בין תכלת ללבן.

הבית יוסף, בסימן נח' כתב בשם הרא"ש, שזמן 'משיראה את חברו' שהוזכר לעניין תפילין, זהה לזמן "**משיכיר בין תכלת ללבן**" שהוזכר במשנה בברכות פרק א' משנה ב' לגבי זמן קריאת שמע בשחרית, וברמב"ם ובפוסקים לעניין ציצית. כן כתב במשנה ברורה סימן יח ס"ק ט.

סיכום: זמן תפילין וציצית הוא מזמן 'שיראה את חבירו בריחוק ארבע אמות ויכירנו', שהוא גם זמן "**משיכיר בין תכלת ללבן**".

פינת העורך

"**ויסתר משה פניו, כי ירא מהביט אל האלוקים**" (פרק ג' – ו') מכאן למד הרמב"ם במורה נבוכים חלק א': "**אין ראוי לאדם להתפרץ במדעי האלוקות** (**קבלה ופילוסופיה**) **בהשערה ראשונה, בלי שיכשיר עצמו בחכמות וידיעות, ויטהר כל מידותיו ככל הראוי, וירסן תאוותיו ורצונותיו, אז יגש לחקור...ויבוש, ויעצר, ויעמוד, עד אשר יתקדם לאט לאט...**"

ברכות מכל הלב

מזל טוב וברכות מעומק הלב לבחור היקר יהונתן דוד יוסוביץ' הי"ו ולכל בני משפחתו לרגל הגיעו למצוות.

יהי רצון שיוצר המאורות יאיר את דרכך, וישלה ברכה והצלחה בכל מעשי ידך לטובה ותזכה לעבוד את ה' בשמחה ונחת ומתוך אהבת תורה ויראת שמים ותמצא חן ושכל טוב בעיני אלוקים ואדם.

ברכות מכל הלב

ברכות מעומק הלב וברכת מזל טוב להילה ועידן ציון הי"ו ולכל בני משפחותיהם משפחות עבודי הי"ו ציון הי"ו ובוחניק הי"ו לרגל הולדת בנם אורי דוד הי"ו והכנסתו בעיתו בבריתו של אברהם אבינו ע"ה.

יהי רצון שתזכו לגדלו עם כל יוצאי חלציכם באושר, שמחה ונחת לאהבת תורה ויראת שמים, וימצאו חן ושכל טוב בעיני אלוקים ואדם.

אסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא

"שונה הלכות" – הלכה ומקורה

נוזל שספוג בו ריח של מיני בשמים - סופי

פסיקת מרן להלכה בשו"ע

מרן פסק להלכה בשו"ע בסימן רטז' סעיף ו', שעל הנאה מריח של שמן שספוג בו ריח של עצי בשמים מברכים: "בורא עצי בשמים" ואם ספוג בו עשבי בשמים, מברכים: "בורא עשבי בשמים" ואם ספוג בו גם עצי וגם עשבי בשמים מברכים: "בורא מיני בשמים".

כל זה דווקא אם נותר בשמן מעט מהחומרים המבשמים, אבל אם הוציאו אותם, מספק עדיף לא להריח בו.

"שמן שבשמו כמו שמן המשחה, אם בעצי בשמים, מברך בורא עצי בשמים, ואם בעשבי בשמים, מברך בורא עשבי בשמים, ואם היו בו עצים ועשבים, מברך בורא מיני בשמים, ואם סיננו והוציא ממנו הבשמים, יש אומרים שמברך בורא שמן ערב, ויש אומרים שאינו מברך עליו כלל, דהוי ריח שאין לו עיקר, וכיון שספק הוא, נכון ליזהר מלהריח בו".

חזון עובדיה

בספר חזון עובדיה בהלכות ברכות ברכת הריח סעיף יז' פסק: **"טבק הרחה שיש בו ריח טוב של בשמים, אין מברכים עליו".**

בהערות שם בהערה כ' ציין מספר פוסקים שסוברים שיש לברך עליו בורא מיני בשמים, ובכל זאת סיכם שלהלכה אין לברך מהסיבות – אבקת הטבק נחשבת כריח שאין לו עיקר, וגם אינו עשוי להנאה מריחו, אלא "להוציא לחות החוטם".

לגבי הברכה על הריח שעולה מעשן הסיגריות או הסיגרים כשמעשנים אותם כתב שם, שאין לברך עליהם, מפני שהעישון אין בו ממש, אלא הוא עשן בעלמא - בסוף הדגיש שכיום אנשי מדע של הרפואה שמזהירים מאוד שלא לעשן סיגריות מפני שנתברר להם שהדבר מזיק מאוד למעשנים.

פניני הלכה

בספר פניני הלכה בהלכות ברכות פרק ברכת הריח כתב, שעל טבק נהגו רבים שלא לברך, מפני שהוא לא נועד להריח אלא לתת הרגשה טובה, וכן מפני שהריח שהספיגו בו חלש וטפל לעיקר ייעודו.

ולכן לפי זה כאשר נותנים בטבק הרבה ריח כפי שמקובל כיום, השאלה אם לברך או לא לברך על ריח הטבק תלויה במטרת המשתמש בו - אם נטלו לשם הרגשה טובה ולא להנאת הריח – לא יברך. ואם נטלו להרגשה טובה ולהנאת הריח – יברך עליו 'מיני בשמים'.

סיכום

על הנאה מריח של שמן אשר ספוג בו ריח של עצי בשמים מברכים: "בורא עצי בשמים" ואם ספוג בו עשבי בשמים, מברכים: "בורא עשבי בשמים" ואם ספוג בו גם עצי וגם עשבי בשמים מברכים: "בורא מיני בשמים", וכל זה דווקא אם נותר בשמן מעט מהחומרים המבשמים, אבל אם הוציאו את כל החומרים המבשמים, מצד הספק עדיף לא להריח בו.

אבל אם נשאר אפילו מעט מחומר הבישום מברכים על ההנאה מהריח, כברכת החומר/החומרים המבשמים. אין לברך על הנאה מריח של טבק להרחה וכן אין לברך על ריח מעשן סיגריות.

ברכת מי בושם ומי בושם סינטטי

שמירת שבת כהלכתה

לעניין הפרפיום (בושם) כתב בשמירת שבת כהלכתה פרק סא' הלכה יב', שיש להימנע מלהריח בו מספק מפני שלא ברור האם לברך על ההנאה מריחו: **"נכון שלא להשתמש לברכת הבשמים במי בושם כיון שספק הוא האם יש לברך עליהם".** ובהערה שם הביא בשם הגרש"ז אויערבאך שכיון שהמי הבשמים נעשים באופן מלאכותי מזפת שמסריה והוא מפורד כימית, הרי זה נחשב כריח שאין לו עיקר.

שו"ת אור לציון

בשו"ת אור לציון חלק ב' פרק יד' - דיני ברכות אות לח' השיב לשאלה: האם מברכים ברכת הבשמים על מי בושם או על מטהר אויר או על טבק הרחה? והשיב שעל מי בושם כשהם בבקבוק מברכים על ההנאה מריחם, אבל אם נתן מהם על הגוף או על בגד, אפילו שיש ריח בגוף או בבגד אין לברך על ההנאה מריחם: **"תשובה...ועל מי בושם הנתונים בבקבוק, או שנתנם על ידו ועדיין ידו רטובה מהם, מברך ברכת הבשמים, אבל אם אין ידו רטובה ממי הבושם, אף שיש בהם עדיין ריח, אינו מברך..."**

חזון עובדיה

ובחזון עובדיה בכרך ט"ו בשבט ברכות עמוד שיג'. פסק לברך על פרפיום בורא מיני בשמים: **"ריח טוב של בושם המיוצר בזמנינו מחומר סינטטי שאין בעצמותו ריח טוב מכל מקום יש לברך עליו בורא מיני בשמים".** בהערה ד' שם אמנם הביא דעות של פוסקים אחרונים שלדעתם אין לברך על הנאה מריח של מי בושם סינטטיים, אולם כתב שאין דבריהם מוכרחים, וביסם את פסיקתו לברך על הנאה מריחם על מה שפסקו הרמב"ם בהלכות ברכות פרק ט' הלכה ג', ומרן בשו"ע בסימן רטז' סעיף ה': **"שמן זית שכבשו או שטחנו עד שחזר ריחו נודף, מברך עליו בורא עצי בשמים"**, ולפי זה יש לברך על הנאה מריח, אפילו על דבר שלא היה לו ריח, ועל ידי פעולה מלאכותית של כבישה יצא ממנו ריח טוב.

ילקוט יוסף

בספר ילקוט יוסף בסימן ריז' - דין ברכת הבשמים סעיף ג' כתב: **"אין לברך ברכת הריח על מי בושם, או על טבק העשוי מבושם עם מי ורדים, וכן פשט המנהג שלא לברך על בושם, מאחר ואין לו עיקר. ובפרט אם רובו מים..."** וצריך עיון מדוע כתב היפך פסיקת אביו הנ"ל.

פסקי תשובות

בספר פסקי תשובות בסימן רטז' אות ח' כתב שאין לברך על הנאה מריח של בושם סינטטי, מפני שהוא כריח שאין לו עיקר: **"ובמי בושם המצוי בימינו עוד נוסף סברא שאין לברך כלל על ריחם, כי ידוע שרובם עשויים מתרכובות סנטטיים ע"י הפרדה כימית של כימיקלים שעיקרם יש בהם ריח רע, והאדם באופן מלאכותי משנה אותם מברייתם על מנת שיוציאו ריח, והרי הם בכלל 'ריח שאין לו עיקר'".**

פניני הלכה

בספר פניני הלכה בהלכות ברכות פרק ברכת הריח – ברכת בשמים נוזליים וסינטטיים וטבק כתב שיש לברך על הנאה מריח של בושם סינטטי: **יש אומרים שאין מברכים על בושם העשוי ממינים סינטטיים, הואיל ומצד טבעו אין בו ריח טוב, ורק על ידי פעולה מלאכותית נוצר בו הריח. ונראה למעשה שצריך לברך עליו, שהרי התכונות הכימיות שאפשרו ליצור את הריח הטוב נבראו על ידי ה', וממילא צריך לברך על הנאתו 'בורא מיני בשמים'"**. בהערה 3 שם כתב: וכן נראה לענ"ד שחובה לברך עליהם 'מיני בשמים'. ואין לומר ח"ו שלא ה' ברא את הבשמים, כי הכל ממנו יתברך – גם התכונות הכימיות שאפשרו ליצור את הריח הטוב וגם השכלולים המדעיים שעל פיהם מייצרים את הבשמים...כיום שרוב הבשמים מופקים בדרך סינטטית, הם הפכו להיות עיקר מיני הבשמים, וממילא עיקר התקנה לברך על ריח טוב חלה עליהם. ואם לא כן, נמצאנו מבטלים תקנת חכמים לברך לה' על הריח הטוב שברא..."

סיכום

אמנם יש פוסקים אחרונים שכתבו שאין לברך על הנאה מריח של בושם סינטטי, אבל נראה שהעיקר להלכה הוא שיש לברך בורא על ההנאה מריח של בושם סינטטי בורא מיני בשמים כיון שהתכונות הכימיות שמאפשרות ליצור את ריח טוב זה והשכלול המדעי שעל פיו מייצרים את הבשמים, גם הם מאת ה' יתברך.

תהילת ה' ידבר פי – ביאור על ספר תהלים

ביאור ופירוש על ספר תהלים – עפ"י מלבי"ם ועוד

מזמור ו' בתהלים פותח בפסוק: "**למנצח בנגינות על השמינית מזמור לדוד**". מלבי"ם מבאר שאת המזמור הזה אמר דוד המלך, כשחלה במחלה כבידה וארוכה אחרי מעשה בת שבע, כשהוא מתמודד עם שני דברים. א – מחלתו הקשה. ב – האויבים שלו שמירדו את חייו. יוצא אם כן שבאותה תקופה היו לדוד המלך שני אויבים הפנימי – מחלתו, והחיצוני אויביו: "**מבואר כי מזמור זה התפלל עת חלה חולי כבד וארוך, אחר מעשה של בת שבע, כאשר קבלו חז"ל, והתפלל על חליו (ב' ז'). אבל גם אויביו שטמוהו וימררוהו בעת החיא, עד שהורע זה בעיניו יותר מן חליו, והתפלל גם עליהם (ז' יא'), עד שהמזמור בכללו, ידבר על שני מיני האויבים המכתירים את האדם, האויב הדבוק בו מתולדתו, שהם מזגי גופו ולחותיו המתקוממים עליו להחליאו ולחמיתו, והאויבים החיצוניים שהם זולתו מבני אדם:**

את פסוק ב': "**ה' אל באפך תוכיחני ואל בחמתך תיסרני**" מבאר מלבי"ם שדוד המלך מתייחס לשני מיני כעס: אף וחמה ומבאר את ההבדל ביניהם: "**יש הבדל בין האף ובין חמה, שהאף הוא הכעס הנגלה, והחמה היא תבערת אש הכעס בנסתר בנטירת שנאה ואיבה, ויהיה לפעמים אף בלא חמה אם רק מראה לו פנים נזעמים ואהבה במצפוניו, וחמה בלא אף אם מסתיר אפו ואיבתו, ויש הבדל בין תוכחה וייסור. התוכחה היא בדברים רכים, והייסור בו יאסור את נפשו בדברים קשים או ביסורים ממש, ותוכחת ה' עלי עוון, הוא לפעמים שלא יחטא בעתיד, וזה נקרא תוכחה, ודוד בקש שתוכחה זו לא תהיה באף רק בדברים רכים כאב את בנו.**

ולא הוצרך לבקש שלא יהיה בחמה ונטירת איבה, כי האויב לא יוכיח ולא ישתדל להשיבו אל דרך הנכונה, והתוכחה המגולה תהיה תמיד מאהבה מסותרת, ולא בקש רק אל באפך תוכיחני, ולפעמים יביא ה' יסורים על האדם בעבור החטא שכבר חטא, וייסורים האלה בהכרח הם באף, כי המיסר מראה בנגלהו שקוצף על המיוסר, ולכן בקש שעכ"פ אל בחמתך תיסרני. שלא יהיה מאיבה פנימית ונטירת שנאה כאויב המיסר, רק כמו שכתוב כי כאשר ייסר איש את בנו ה' אלוקיך מיסרך, ואמר ואהבו שחרו מוסר".

חוכמה ודרכי חיים - ביאור משלי

ביאור ופירוש על ספר משלי – עפ"י מלבי"ם ועוד

המלבי"ם כתב שמהמשלים שבספר, האדם לומד איך להתנהג בעניינים שבין אדם לחברו ובהנהגה המדינית.

את פרק ב' פסוק ג': "**כי אם לבינה תקרא לתבונה תתן קולך**: ביאר מלבי"ם, שהבינה היא התבוננות האדם מעט מעט ומוסיף דעת להוציא דבר מדבר, ואילו תבונה היא מבט כללי שכולל כל הדברים, והשגתה היא בראיה מרחוק.

את פסוק ד': "**אם תבקשנה ככסף וכמטמונים תחפשנה**" - מבאר המלבי"ם, כביטוי של היגיעה שמתייגע להעמיק בדברי החכמה העמוקים.

את פסוק ה': "**אז תבין יראת ה' ודעת אלוקים תמצא**" מבאר מלבי"ם שיראת ה', היא ראשית החכמה, שהרי החוכמה מתנגדת ליצר הלב, ולכן הם לא יופנמו ויחוקקו בלב האדם אלא ע"י יראת ה'. אבל יש לדעת שללא חוכמה, לא יהיה לאדם יראת ה', שהרי אי אפשר לאדם להבין את גדולת ה' ורוממתו עד שיירא מפניו רק ע"י החכמה, המלמדת אותו ללכת בדרכי ה'.

"**כבר התבאר כי ראשית חכמה יראת ה', שאחר שחקי החכמה אין עליהם מופת והם מתנגדים ליצר הלב, אי אפשר שיחקו חקי החכמה בלב אלא ע"י יראת ה', וכמ"ש חז"ל אם אין יראה אין חכמה, שע"י יראת ה' יקבעו בלבו חקי החכמה אשר צוה ה' ונתנם לבני אדם, אולם אמרו עוד שאם אין חכמה אין יראה, שא"א שיבין אדם גדולת ה' ורוממתו עד שיירא מפניו רק ע"י החכמה, שהיא תלמדהו ללכת בדרכי ה' ועל ידה יבין גדולתו של יוצר בראשית, עד שיבין יראת ה'...**"

ועוד, אפילו שהחכמה אינה נודעת ע"י החוש והמופת, ע"י היראה יקבעו בליבו אמונה אומן חקי החכמה הנתונים מאלוקי עולם אשר הוא ירא מגדולתו, ויורגל בהם עד שישובו להיות אצלו כדברים הנודעים בחוש וכמושכלות, אמנם אם יוסיף בבקשת החכמה לבקשה ככסף וכמטמונים, אז יבא למדרגה למצוא דעת אלוקים, והם הידיעות הנשגבות בענייני האלוקות כמו מעשה בראשית ומעשה מרכבה שאין מופרים אותם אלא לחכם ומבין מדעתו".

שאלות לגיל הרך (כיתות א' עד ג')

1. מי הן שפרה ופועה המיילדות המוזכרות בפרשה?

א. יוכבד אימו של משה ומרים אחותו. ב. זילפה ובלהה.

ג. אסנת אשת יוסף וסרח בת אשר. ד. דינה בת לאה ומרים.

2. מה רמז ה' למשה כשהתגלה ב "סנה" - שיח קוצני, ולא בעץ יפה?

א. כאשר ישראל בצער גם ה' בצער. ב. ללא סיבה מיוחדת.

ג. השכינה שורה בכל מקום, גם בשיח עלוב. ד. תשובות א' וג' נכונות.

3. מה דרש משה מפרעה כשהתייצב לפניו?

א. להוציא את העם לגמרי ממצרים. ב. לשלם לעם עבור העבודה שעשו.

ג. לצאת דרך שלושת ימים לעבוד את ה' ולחזור. ד. א' וב' נכונות.

שאלה עפ"י פירוש איבן עזרא - כיתות ד' עד ח'

7. מדוע שועבדו בני ישראל ועבדו את מצרים? (פרק ב')

א. מפני שכך הייתה גזירה מלפני ה' יתברך. ב. כדי שיעריכו את הגאולה.

ג. כעונש על כך שעבדו את גילולי מצרים. ד. כדי שיצעקו אל ה'.

שאלות עפ"י רש"י ילדי כיתות ד' עד ח'

4. "...קראן לו ויאכל לחם" (פרק ב') **למה התכוון יתרו באומרו זאת?**

א. כנראה שהוא עני ויסתפק בלחם. ב. שיתחתן עם אחת מהן.

ג. נאכיל אותו כראוי למעשהו הטוב. ד. אף תשובה לא נכונה.

5. ה' **מכטיח למשה רבנו** "וְשָׁמְעוּ לְקֹלֶךָ" (פרק ג') **מדוע ישמעו לקולו?**

א. בגלל יופיו. ב. ישתמש בלשון "פקדתי" סימן המסור להם מיעקב ויוסף.

ג. מפני לפי חשבונם הגיע עת הגאולה. ד. תשובות ב' וג' נכונות.

6. על מה מוכיח הקב"ה את משה בסוף הפרשה (פרק ו')?

א. התלונן: "למה הרעותה לעם הזה". ב. הבאיש את הקב"ה בעיני ישראל.

ג. הרהר על מידותיו ולא האמין להבטחותיו, כאברהם. ד. א' וג' נכונות.

שאלה עפ"י פירוש בעל הטורים - כיתות ד' עד ח'

8. מפני מה האמינו בני ישראל למשה ואהרון? (פרק ד')

א. מפני שעשו את האותות. ב. מפני שהשתמשו במילים: "פקד יפקוד".

ג. מפני שהיו פרנסים נאמנים. ד. ה' הכניס בליבם להאמין להם.

ברכות והודעות

מדרשת "הדרך אלייך" בחשמונאים מזמינה את בנות היישוב בגילאי 18 עד 40 להשתלב במדרשה שתעניק לכן כלים להעצמה אישית וצמיחה תורנית ורוחנית באווירה חמימה וחברותית.

עמותת "דעת צדקות" נותנת שירות חינמי ללימוד תורה משמעותי ע"י כעשרים ושישה אברכי כולל "ברכת אברהם" לאזכרה של קרוב משפחה – הרב שמעון בוחניק – 050-2339941